

Key words: electronic educational resource, didactic factors, general factors, common factors, the training element.

УДК 378.147

І. І. Проценко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ЕВРИСТИЧНИЙ ДІАЛОГ: ВИТОКИ, РОЗВИТОК, ЗАСТОСУВАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті з історико-педагогічних позицій з'ясовано витоки, розвиток, застосування у навчальному процесі евристичного діалогу. Виокремлено важливі етапи розвитку евристичного діалогу як ефективного способу освіти, з'ясовано його дидактичні можливості у професійній підготовці студентів.

Ключові слова: діалог, евристичний діалог, евристична бесіда, метод евристичного діалогу, евристичне навчання, діалогічне мислення, евристичне мислення, евристичні питання.

Постановка проблеми. Евристичний діалог як культурний феномен має філософські підстави, за допомогою яких відображається багатоплановість та протиріччя соціальної та наукової дійсності. Культ співбесіди, живого спілкування, міжособистісних контактів рівноправних партнерів, які зацікавлені в знаходженні істини, складає та буде складати одну з важливих особливостей культури та освіти. В наш час не з'ясовано ні змістові характеристики, ні способи оволодіння цим методом. А з іншого боку, залишаються нез'ясованими застосування евристичного діалогу як провідного методу сучасного навчання.

Аналіз актуальних досліджень. У річищах пошуків оптимальної технології навчання майбутніх викладачів стало важливим розкриття витоків, розвиток та застосування евристичного діалогу у навчальному процесі таких дослідників як (А. Короля, А. Хуторського). Проте як доводить аналіз філософсько-педагогічної літератури, на даному етапі розвитку евристичного діалогу розкрито його поняття, особливості, основні ознаки, але не приділяється увага ні змістовим характеристикам, ні способам оволодіння евристичним діалогом як провідним методом сучасного навчання.

Мета статті – з'ясувати специфічні характеристики цього методу, визначити основні способи застосування евристичного діалогу у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Становлення евристичного діалогу у

навчанні має глибокі історичні корені. Його витoki зароджувалися в Стародавній Греції. Вперше з діалогом можна зустрітися в античній філософії, де його розуміли як метод знаходження істини за допомогою певних питань.

Найбільш видатними вченими, які займалися проблемами евристичного діалогу стали М. Бахтін, В. Біблер, А. Король, Ксенофонт Афінський, Платон, Я. Коменський, Лессинг, Сократ, А. Хуторський.

Вагомий внесок у розвиток евристичного діалогу зробили майстри академічних бесід-діалогів Сократ і Платон. Відомий афінський філософ Сократ (470 – 399 рр. до н.е.) діалог розумів як форму усного спілкування, співбесіду двох або декількох осіб. Свій евристичний метод діалогу він називав маєвтичним, тобто мистецтвом повивальної бабки, яка допомагає народитися чомусь новому. Сократ вважав, що якщо допомогти народженню істини в інших людях, він продовжить в духовній галузі діло своєї матері. Сократ зазначав: «У моєму повивальному мистецтві майже все теж саме, як і у них, – відмінність лише в тому, що я приймаю у чоловіків, а не у жінок, і приймаю пологи душі, а не плоті. Саме велике у нашому мистецтві – те, що ми можемо різними способами винаходити щось. Чи народжується думка юнака шляхом неправди чи істинним шляхом?» [5, 201 – 202]. Під цим новим Сократ розумів виявлення знань про незнання, перетворення останнього на нові знання про світ і людину. Шляхом евристичних питань він допомагав співрозмовнику самостійно приходити до постановки або вирішення проблеми, в результаті істина відкривалася не лише студенту, а й викладачу.

Діалог існує і як самостійний літературний та науково-публіцистичний жанр. Досконало володіючи методом діалогу, Сократ перший застосовував його у своїй педагогічній діяльності, зокрема в евристичній бесіді. Результатом евристичної бесіди було не тільки пізнання істини учнями (слухачами), сутності предмету, явищ, що обговорювалися в діалозі, а й виховання особистості, яка здатна «захистити сама себе, вміє говорити з ким належить, вміє і промовчати ...» тобто тут йдеться про становлення особистості, яка майстерно володіє евристичним діалогом у різних життєвих ситуаціях.

Сократ не визнавав, що в пошуках істини доказом може слугувати думка авторитетів. Єдиним авторитетом він вважав лише розум.

Евристичний діалог має такі основні ознаки (за Сократом):

- вільний обмін думками між рівноправними співрозмовниками;
- визначення понять, пов'язаних з суб'єктом обговорення та взятих з практики;
- вияв ролі учасників у діалозі і визначення композиції ролей;
- виявлення протиріч;
- усунення протиріч шляхом виявлення залежності одиничного та загального, розуміння сутності речей або явищ, творчого знаходження нового;
- усунення псевдознань шляхом доведення його до абсурду;
- збудження самопізнання засобами ціленаправлених питань;
- застосування епалогічного (індуктивного) методу, який засновано на аналогії;
- усунення протиріч шляхом виявлення залежностей одиничного від загального, розуміння сутності речі, творчого знаходження нового.

Відомий педагог Г. Ващенко вважав, що сократівські діалоги є напівактивним методом навчання. Бо, на думку автора, евристичний діалог Сократа недостатньо розвиває творчість, ініціативу, самостійність. З цим можна погодитися, якщо аналізувати конкретні діалоги Сократа, в яких викладач ставить питання так, щоб якимось чином навести студента на відповідь. Хибним в ученні Сократа про пізнання є припущення в людині знань, незалежних від досвіду. Певна річ, таких знань бути не може. Припускаючи їх наявність, Сократ не звертає уваги на систематичне збагачення студентів конкретними знаннями, перш за все, про навколишній світ. Фактично він у своїх бесідах з студентами використовував їхній власний, часто випадковий досвід.

Отже, наскільки можна судити з платонових діалогів, процес розв'язання основного питання засновувався на тому, що співбесідник, відповідаючи на запитання філософа, використовував фактично попередній досвід, а завдання філософа-вчителя – брати з цього досвіду такі факти й так скеровувати думку студента, щоб він дійшов до бажаного, визначеного висновку. Отже, цей метод, на думку Г. Ващенко, не давав майбутньому викладачу ніяких знань, яких бракувало йому раніш; викладач тільки допомагав студенту зробити висновки з тих міркувань, котрі той мав на підставі попереднього досвіду. Отже, не було ніякої гарантії щодо об'єктивності та правильності свого досвіду. Відповідаючи на питання

вчителя, студент тільки подавав йому відомі факти та міркування. Але це були здебільшого факти й міркування, потрібні для обґрунтування думки самого філософа. Студенту наперед невідомий план питань і відповідей. Висновок, якого він доходив, не залежав від його волі, бо викладач наводив на нього. Окрім зазначених недоліків, сократівський метод має ще одну хибу: він у непевних руках може бути засобом до нав'язування студентові зовсім неправильних думок, незважаючи на його зовнішню самостійність.

Проте сократівський метод має і свою безперечну цінність. Головне те, що він розвиває логічне мислення, особливо здатність до міркувань та висновків. Але й тут метод має в собі деяку небезпеку, якщо зловживати ним. Він може розвинути в учневі дуже шкідливу звичку жонглювати своїми думками, звертати більшу увагу на форму, а не на зміст мислення.

Сократівський метод був великим кроком уперед в практиці навчання. Він мав велику пошану в грецьких школах а потім перейшов і в школи нового часу. Тут він почасти змінив свої форми, але все ж зберіг свої основні риси.

Основою системи Сократа є «знаюче незнання», тобто визнання недостатності знань про будь-що. «Я знаю, що нічого не знаю» – початкова евристична формула Сократа.

Проблемам евристичного діалогу приділяв увагу й учень Сократа відомий філософ Платон (427 – 347 рр. до н.е.). Він значно поглибив вчення свого вчителя у працях «Протагор», «Софіст», «Федр» та ін. Зробив діалог досконалою формою усно-публічного викладу найскладніших думок.

Платон вважав живу бесіду джерелом мудрості, а невдалого співрозмовника він порівнював з німими книгами, які не вміють «відповідати на питання». Аналіз діалогів Платона дозволяє виявити характеристики, які відображають сутність діалогу: єдина для учасників мета – пізнання істини, отримання нових знань відносно предмету судження; умови успіху – рівність партнерів.

Платон вперше розробив структуру діалогу, його фігури, форми, правила ведення бесіди, перетворив маєвтичну форму діалогу Сократа у пластичну образність. Платон надавав великого значення евристичному діалогу як суспільному явищу, як засобу виховання мудрості, чеснот.

Вагомий внесок у дослідження евристичного діалогу зробив Арістотель. Він поставив перед собою завдання «знайти спосіб, за

допомогою якого ми будемо в змозі із правдоподібного робити висновок про будь-яку проблему та не впадати у протиріччя, коли ми самі відстоюємо яке-небудь положення» [1, 349].

Відомий вчений М. Бахтін значну увагу приділяв діалогічному мисленню, зокрема проблемам евристичності діалогу. Для нього проблема евристичного діалогу – це проблема відношення до «Іншого», яка пов'язана з ціннісним відображенням та затвердженням особистості. Евристичний діалог, за М. Бахтіним, – це метод цілісного досягнення людини, його внутрішній світ. Саме в евристичному діалозі він знаходив ключ до розкриття сутності людини, його індивідуальності: «...оволодіти внутрішньою людиною та зрозуміти його неможливо, роблячи його об'єктом аналізу, не можна оволодіти ним шляхом злиття з цим...». Під евристичним діалогом він розумів загальнолюдську філософсько-антропологічну характеристику: з одного боку, умова людського пізнання та самопізнання, а, з іншого, як основна форма їх реалізації. Філософія діалогу є знаменною і власною рисою думки М. Бахтіна.

М. Бахтін зазначав: «Діалектика народилася з діалогу, щоб знову повернутися до нього вже на вищому рівні (діалогу особистостей)» [3], наголошуючи як першість діалогу щодо діалектики, так і майбутнє діалогу та відсутність майбутнього у діалектики. Ця остання була, якщо можна так висловитись, блудною дочкою діалогу, але такою, яка вже прозріла та захотіла повернутись до батьківського дому.

Зіставлення обох характеристик не залишає сумнівів, про яку «діалектику» насправді йдеться у діалозі, і в чому проявляється безпосередній сенс бахтінівської концепції діалогу. Це по-перше. По-друге, філософію діалогу М. Бахтіна треба розуміти як певну філософію широкого простору дійсності, а особливо як філософію людини. Діалог має можливість не тільки відображати рух або розвиток думки, але й може організовувати їх. Якщо розглядати діалог з цієї точки зору, то, по-перше, він є формою, яка структурує як саму думку, так і діалог. Діалог М. Бахтіна має міцний евристичний потенціал, особливо у сучасній ситуації наукового знання. З думкою М. Бахтіна, щодо розуміння поняття евристичний діалог можна погодитись. Він пов'язав поняття евристичного діалогу з філософією людини [10, 293 – 294].

Евристичний діалог пронизує всі сфери людської культури, в яких він

одночасно виступає і в якості духовної цінності, і в якості засобу формування особливих його феноменів.

Всі існуючі наукові визначення категорії «діалог» як категорії буття об'єднує гуманістична направленість, так як діалог, визнаючи взаємодію соціальних суб'єктів, пронизує ідеї свободи, рівності, відкритості, згоди, дружби». Діалог, – зазначає М. Каган, – це спосіб звернення до Іншої (людини) як рівної мені за самостійністю, активністю, свободою».

Звернення до евристичного діалогу як до сфери духовно-практичної діяльності пов'язано з його значення, як засобу пізнання оточуючого світу.

Усі педагоги у виключно високо оцінювали сократівський метод досягнення істини шляхом подолання протиріч суджень співрозмовника.

Німецький педагог-демократ І. Дістервег (1790 – 1866), який називав питально-розвиваючий спосіб навчання Сократа «мистецтвом», зазначав, що «розвиток та освіта жодній людині не можуть бути повідомлені. Бажаючий до них приєднатися повинен досягнути цієї особистої діяльності власними силами» [5, 32].

Одна із перших спроб розробити цілісну систему ведення евристичного діалогу належить англійському вченому-хіміку та педагогу Г. Армстронгу (1848 – 1937). Цей метод дозволяє педагогу вести студентів шляхом доступного наукового дослідження. Евристична система ведення діалогу Г. Армстронга потребувала багато праці та часу для досягнення високих результатів, тому з позиції сучасних знань не може вважатися оптимальною.

За широке використання евристичного методу ведення діалогу виступали російські вчені-педагоги Ф. Бунаков, К. Вентцель, М. Демков.

Так, К. Н. Вентцель (1857 – 1947) вважав, що найкраще для майбутніх педагогів – отримати готову відповідь на питання або знайти його власними силами: «Найкращий спосіб для цього – не знайомити їх догматично з тими результатами, яких досягла людина..., а надати їй можливість повторити самим цей шлях... Цей метод повинен бути методом визволення у студентів творчих сил, методом пробудження ... духу дослідження, творчості...» [3, 34 – 35].

Детальному дослідженню методу евристичного діалогу у формі евристичної бесіди, одного із різновидів евристичного діалогу присвячене дисертаційне дослідження Н. Плєскацевич [6]. На її думку, евристична бесіда, як один із способів ведення евристичного діалогу, представляє

собою систему питань, логічно взаємопов'язаних між собою, кожне із яких представляє для майбутнього фахівця задачу, яка веде його шляхом самостійного досягнення істини.

У структурі евристичної бесіди виділяють ряд елементів (спосіб вирішення, діяльність з вирішення проблеми та результат), Н. Плєскацевич виділяє такі її основні види:

- 1) евристична бесіда, яка спрямована на пошук відповіді за умови, коли майбутні викладачі знають спосіб;
- 2) евристична бесіда, яка спрямована на пошук способу при умові, коли знають студенти відповідь;
- 3) евристична бесіда, спрямована на пошук відповіді та спосіб рішення.

Теорію ведення евристичного діалогу, евристичного навчання розробляє у своїх дослідженнях інший вчений – А. Хуторський. Він розуміє дидактичну евристику як теорію навчання, яка визначає «систему мети, закономірностей, принципів, змісту, технології, форм, методів та засобів, які забезпечують самореалізацію та освітній розвиток студентів та викладачів у процесі створення ними освітніх продуктів» [7, 96]. А. В. Хуторський аналізує місце та роль евристики у сучасній дидактиці, формулює головні закономірності евристичного діалогу. Отже, виходячи із розуміння понять евристичного діалогу необхідно зазначити, що за допомогою творчих евристичних питань та одержання відповідей на них можна сконструювати особисте розуміння, мету та зміст освітнього продукту, а також процес його організації. З цими висновками можна частково погодитися, бо не лише за допомогою питань та відповідей можна створити освітній продукт. А творче мислення студента? Завдання евристичного діалогу – навчити переосмислювати по-новому матеріал, тобто студент вже за допомогою цього формує своє бачення на проблему, своє творче мислення.

Проблемам впровадження евристичного діалогу у навчальний процес приділяв увагу у своїх дисертаційних дослідженнях А. Король. Під евристичним діалогом він розумів постановку студентами питань, які звернені до освітнього середовища, на кожному з етапів його діяльності. Наприклад, діалог у системі розвиваючої освіти є доповненням до репродуктивної структури даного способу навчання. Розглянемо три етапи евристичного навчання, пов'язані з використанням евристичного діалогу.

На першому етапі своєї освітньої діяльності студент пізнає досліджувану галузь реальності (реальний освітній об'єкт). Пізнання реальних об'єктів перед ідеальними дозволяє запобігти розповсюдженню у навчальних закладах негативного явища.

На другому етапі, отриманий студентом суб'єктивний продукт його діяльності (гіпотеза, образ, знак) співставляє під керівництвом викладача з культурно-історичним аналогом. Цей продукт сконцентровує у собі основи вивчаючих дисциплін.

На третьому етапі діяльності майбутніх викладачів цей продукт переосмислюється, добудовується або включається до предмету нової діяльності майбутнього фахівця.

Ця поетапна послідовна евристична діяльність студента знаходить своє відображення у трьох методологічних групах питань пізнання об'єкта: **ЩО? ЯК? ЧОМУ?** Методологія пізнання будь-якого об'єкта потребує спочатку виділення його серед інших об'єктів. Виокремлення зовнішньої сторони об'єкта у цілому корелюється постановкою групи питань **ЩО?** Наступним етапом дослідження є опис якостей об'єкта, для чого потрібно виділяти частини від цілого. Діалог є необхідною та достатньою умовою не лише для пізнання студентами реального фундаментального об'єкту (**ЩО?**), але й для співставлення початкового освітнього продукту з його культурно-історичним аналогом.

Наступним компонентом евристичного діалогу є доказ та розв'язання суперечностей стосовно тверджень своїх колег, навчального посібника, що найбільше відповідає постановці питання **ЯК?**

Третій етап евристичної діяльності визначається створенням освітнього продукту.

Базисна тріада евристичних питань задає стратегію творчого пошуку студентів, стимулює евристичні функції мислення.

Індивідуалізація освіти майбутніх викладачів забезпечується поєднанням зовнішнього та внутрішнього вміння вести евристичний діалог:

- а) з іншими людьми;
- б) із самим собою.

Евристичний діалог визначає пріоритет індивідуального вибору студентів у їхній освітній діяльності, а отже, служить джерелом ефективного досвіду емоційно-ціннісного відношення студента до

дійсності, досвіду його творчої діяльності. Ключовою сутнісною особливістю евристичної технології є їх комунікативна складова, одиницею якої виступає питання студента до себе.

При цьому евристична комунікативна діяльність студента носить стратегічний (проектування та організація комунікацій) та тактичний характер (вміння реалізовувати ведення евристичного діалогу). Мова йде про стимулюючі та корегуючі питання майбутніх викладачів у регулюванні ними процесу обміну думками. Ці дві складові мають джерелом постановки майбутнім фахівцем питання як виділення знання про незнання, переходу мовлення внутрішнього до мовлення зовнішнього, що визначає основу формування його евристичних якостей, перш за все, креативних та організаційно-діяльнісних [9].

Нами з'ясовано, що евристичний діалог – це постановка студентами творчих питань, які формують творче мислення студента стосовно переосмислення нового матеріалу та вичерпання із цього творчих знань, які реалізуються саме у відповідях на ці питання. Завдання, яке ставить перед собою евристичний діалог – це навчити студента переосмислювати матеріал, вичерпувати із нього необхідний освітній продукт.

Проблема застосування евристичного діалогу у навчальному процесі є більш значущою на сучасному етапі розвитку освіти. Створення умов для їх розвитку – найголовніша педагогічна задача, яка виділяє пріоритет, стратегію та основні напрями дослідницьких методів навчання. Необхідність підвищити творчу складову студентської діяльності потребує змін щодо діалогічних методів навчання. При значній увазі багатьох дослідників до питальної діяльності студентів у процесі навчання саме питання студента не розглядалося в дослідженнях як продукт його діяльності. Необхідно зазначити, що як тільки у навчальному процесі відбувається використання майбутніми педагогами питальної діяльності, діалог стає евристичним. Використання евристичного діалогу у навчальному процесі спрямоване на активізацію процесу навчальної діяльності, стимулює його. Евристичний діалог – це система дій, які організують питальну діяльність студента, забезпечують зміст освіти. Метод евристичного діалогу – вміння самостійно отримувати знання. На думку А. Короля, найменшою дидактичною одиницею евристичного діалогу є дидактична ситуація «питання студента – відповідь викладача».

Висновки. З'ясовано, що евристичний діалог у навчанні – цілісна група евристичних питань, за допомогою яких можна виявити істину. Проблеми використання евристичного діалогу у навчальному процесі сьогодні залишаються малодослідженими. А. Король зазначає, що евристичний діалог у процесі використання його в навчальному процесі забезпечує формування творчого мислення майбутніх спеціалістів за допомогою трьох груп питань, які мають різну педагогічну окрасу.

Варто відмітити, що різні форми питань майбутніх вчителів дозволяють значно підвищити ступінь набуття знань у процесі навчання. Створення необхідних умов для успішного використання евристичного діалогу у навчальному процесі може вирішити проблему його введення в навчальний процес. Перспективою подальших наукових розвідок евристичного діалогу в навчальному процесі та в процесі здобуття освіти майбутніми педагогами вважаємо з'ясування педагогічних умов функціонування внутрішнього та зовнішнього діалогу як способу становлення творчого мислення і творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Сочинения : В 4 т. / Аристотель. – М. : Мысль, 1978. – Т. II. – 687 с.
14. 2. Ващенко Г. Загальні методи навчання. / Г. Ващенко. – К., 1997. С. 397.
3. Вентцель К. Н. Новые пути воспитания и образования людей / К. Н. Вентцель. – М. : Тип. лит. т-ва И. Н. Кушнерев и К, 1910. – 110 с.
4. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1982. – 623 с.
5. Платон // Собр. соч. : В 4 т. Т. II. – М., 1993.
6. Плескачев Н. М. Эвристическая беседа её роль в процессе обучения: (на материале предметов гуманитарного цикла в сред. классах шк.) : автореф. дис. канд. пед. наук / Н. М. Плескачев. – Минск, 1969. – 24с.
7. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика: Теория и технология креативного обучения. / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003.
8. Хуторской А. В. Эвристическое обучение : теория, методология, практика / А. В. Хуторской ; Междунар. пед. акад. – М. : Изд-во Междунар. пед. акад., 1998. – 266 с.
9. Хуторской А. В. Диалогичность как проблема современного образования (философско-методологический аспект) / А. В. Хуторской, А. Д. Король // Вопросы философии. – 2008. – № 4. – С. 109 – 114.
10. Чаплеєвич Е. Діалогічне мислення Михайла Бахтіна. Література. Теорія. Методологія / Пер. з польськ. С. Яковенка ; Упорядкув. і наук. ред. Д. Уліцької. – 2-ге вид. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 176 – 197.

РЕЗЮМЕ

И. И. Проценко. Эвристический диалог: истоки, развитие, применение в учебном процессе.

В статье с историко-педагогических позиций выяснены истоки, развитие и применение в учебном процессе эвристического диалога. Выделены этапы развития

эвристического диалога как эффективного способа образования, выяснено его дидактические возможности в профессиональной подготовке студентов.

Ключевые слова: диалог, эвристический диалог, эвристическая беседа, метод эвристического диалога, эвристическое обучение, диалогическое мышление, эвристическое мышление, эвристические вопросы.

SUMMARY

I. Protsenko. Heuristic dialogue: origin, development, use in teaching.

The article touches upon historical pedagogical positions and it is discovered sources, development, using in the educational process of the heuristic dialogue as effective tool of education. It is discovered its didactical opportunities in the professional preparing of students.

Key words: dialogue, heuristic dialogue, heuristic communication, heuristic teaching, method of heuristic dialogue, dialogical thinking, heuristic questions.

УДК 371.13:81'246.2

I. В. Соколова

Мариупольський державний
гуманітарний університет

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-БІЛІНГВІВ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх вчителів-білінгвів як органічної єдності загального, особливого, специфічно-предметного й індивідуального, в якій відображаються сучасні освітні парадигми і методологічні підходи (аксіологічний, акмеологічний, синергетичний, компетентнісний). Запропоновано технологію формування білінгвальних освітньо-професійних програм у вищих педагогічних навчальних закладах.

Ключові слова: вчитель-білінгв, концепція, аксіологічний, акмеологічний, синергетичний, компетентнісний підходи, білінгвальна освітньо-професійна програма.

Постановка проблеми. Започаткований у 90-х роках ХХ ст. проект Ради Європи «Bilingual Education in Secondary Schools: Learning and Teaching Non-Language Subjects Through a Foreign Language / Workshop 12 A&B» сприяє інтенсивнішому та гармонізованішому впровадженню білінгвального навчання як провідного напрямку освітньої політики більшості країн. Органічно вписується в освітній простір європейська білінгвальна школа, диплом якої дає змогу випускникам вступати до будь-якого ВНЗ Європейського Союзу. Поширення набувають канадська, американська, німецька моделі білінгвального навчання, білінгвальні програми для вивчення літератури, історії, біології, математики тощо іноземною мовою. Своєрідністю педагогічних коледжів Угорщини, Польщі, Росії є вивчення студентами курсу методики іноземною мовою.

Аналіз наукових джерел і педагогічної практики професійної